

Beijing, tussen religie en regenboog (1995)

Niet alleen regeringen en economische systemen, maar ook religies spannen vrouwen voor hun praalwagens. Maar zij lijken die de rug toe te keren.

Sieth Delhaas

de Bazuin, 15 september 1995

Te weinig religie

Vanuit het Vaticaan en vanuit het Vrouwenbureau van de Wereldraad van Kerken was het verwijt, respectievelijk de opmerking gekomen dat religie in het document voor de VN-Wereldvrouwenconferentie '95 in Beijing niet of nauwelijks aan de orde kwam. Dat verwijt was in elk geval niet van toepassing op het programma van het Forum, de schaduwconferentie van de niet-gouvernementele organisaties. Van de ruim veertienhonderd workshops, panels en fora waarin door ongeveer 25.000 deelnemers werd gewerkt, hadden er vele tientallen rechtstreeks of terloops te maken met religie. Het meest opmerkelijke daarvan is, en dit werd snel duidelijk, dat er een uitgesproken verzet is tegen de verregaande invloed van patriarchale religies op het dagelijks leven van vrouwen. Maar daarnaast bestaat er een even uitgesproken verlangen naar een 'Vreedzaam samenleven van christenen en moslims over grenzen heen', zoals een van de workshoptitels luidde.

Niet alleen grensoverschrijding tussen deze beide religies was aan de orde, ook hindoeïsme, jodendom, boeddhisme en niet tot de wereldgodsdiensten behorende geloofstradities waren onderwerp van gesprek. Gelovigen van over de gehele wereld wisselden met elkaar gedachten en ervaringen uit over zowel de waarden als de negatieve invloeden daarvan op het leven van vrouwen. De T-shirts bijvoorbeeld die uit hun land gevluchte Iraanse vrouwen verkochten met daarop de tekst 'Bevrijdt de religie van het patriarchaat', werden grif gekocht en evengoed door Afrikaanse als Europese vrouwen gedragen.

Het lijkt erop dat over het geheel genomen vrouwen uit verschillende religies zich niet meer, zoals tot nu toe het geval was, door hun religieuze leiders tegen elkaar laten uitspelen.

Godsdienst en cultuur

Een samenwerkingsverband van katholieke en protestantse vrouwen in Nederland belegde in maart van dit jaar voor de Nederlandse deelnemers aan het NGO-Forum een studiedag over 'godsdienst en cultuur'. De bedoeling ervan was om de Nederlandse en Europese

regeringsdelegaties alsnog een aantal aanbevelingen mee te geven. De voorbereidingsgroep ging er overigens bij voorbaat van uit dat er weinig kans bestond dat deze aanbevelingen het 'Platform of Action', het document voor de VN-Wereldvrouwenconferentie, nog zouden bereiken. Daarom werd het resultaat van deze dag vooral gezien als een goede mogelijkheid voor kerken en parochies om er in de nabije toekomst mee aan het werk te gaan. Immers, in het jaar 2000 zal waarschijnlijk de laatste Wereldvrouwenconferentie plaatsvinden. De komende vijf jaar zouden vrouwen binnen de kerken kunnen benutten om mee te denken en te spreken over het thema 'vrede, ontwikkeling en gelijkheid', dat niet alleen deelnemende vrouwen maar ook de inwoners van Beijing van alle hoeken van deze stad tegemoet roept.

De vraag is wel of vrouwen die zich met deze thema's bezighouden, nog geïnteresseerd zijn in de mening van officiële religieuze vertegenwoordigers. Hebben zij niet allang deze grens overschreden om zelf te bepalen wat de inhoud van religiositeit, spiritualiteit en levens(voor)waarden zijn? Dat vooral kwam in de diverse gesprekken naar voren.

Patriarchale godsdiensten

Op het eerste gezicht leken de uitlatingen van de moslimvrouwen het meest verregaand. Een jonge Iraanse, die vijftien jaar geleden haar land ontvluchtte en sindsdien in de Verenigde Staten leeft, beschuldigde de islam er van dat deze het leven van vrouwen vernietigt en tot in de kleinste details controleert. Zij vertelde dat haar godsdienst er schuld aan is dat zij en talloze vrouwen gescheiden van haar familie in vreemde landen moeten leven. Om die redenen heeft ze haar godsdienst vaarwel gezegd. Tegelijkertijd denkt ze met een zekere jaloersheid aan het geloof van haar moeder, waarin deze ondanks alles een kracht vindt om onder de barre situatie in haar land te overleven. "Wie leert mij, nu ik mijn religie verloren heb, nieuwe waarden waarmee ik als mens kan leven?"

Echter ook tijdens een bijeenkomst, belegd door de vrouwenorganisaties verbonden met de Wereldraad van Kerken kwamen dergelijke geluiden naar voren. Aan de bijeenkomst namen allerlei vrouwen deel, ook vrouwen van andere religies en geloofsachtergronden. Uit de ervaringen met hun tradities bleek steeds weer dat patriarchale godsdiensten niet aansluiten op de belevingswereld van vrouwen.

"In deze tijd waar duidelijk wordt dat abortus, incest, scheiding, drugs en geweld deel uitmaken van de levens van vrouwen, hebben de vrouwenhuizen in mijn land gedaan wat de kerken behoorden te doen", vertelde een Zweedse lutherse predikante. "Religies daarentegen misbruiken vrouwen, zetten hen in hokjes en bevestigen haar niet in haar manier van denken."

Voor het sterke verlangen naar vrede, zo bleek uit de intensieve gesprekken, brengt vrouwen tot de conclusie dat religies, die onder andere vrede als deel van hun boodschap opeisen, juist vaak oorzaak van conflicten en oorlogen zijn. En vrouwen zijn hiervan steeds opnieuw slachtoffer.

Praalwagens

Niet alleen religies spannen vrouwen voor hun praalwagens. Ook regeringen en economische systemen beseffen dat vrouwen hun wereld dragen en zij vinden dat vrouwen dat vooral moeten blijven doen. Tot nu toe gebruikten de religies daarvoor onder andere de verdeel en heerstactiek. Nu lijkt het overnemen van de thema's en het invullen daarvan met een eigen inhoud, de nieuwe strategie. Het Chinese totalitaire systeem, overweldigend op het Forum aanwezig in allerlei gedaanten en hoedanigheden, presenteerde de pers zijn programma voor vrouwen. In vijftien, in feestelijke regenboogkleuren uitgevoerde brochures, zijn de thema's van de vrouwenbeweging terug te vinden. Het systeem garandeert in de publicaties de rechten en interesses van vrouwen, haar onderwijs, het huwelijks- en gezinsleven, de gezinsplanning – het één kind-systeem als enige mogelijkheid bij een bevolking van 1,2 miljard per 15 februari 1995. Maar ook haar politieke aspiraties en sportprestaties, haar wetenschappelijke mogelijkheden en gelijke kansen in de Chinese samenleving worden gegarandeerd.

Aandachtige lezing van de brochures leert dat de hier geponeerde ideeën weinig overeenkomst vertonen met de inhoud van de thema's van de vrouwenbeweging. Ze stroken evenmin met de verhalen van Chinese vrouwen die het aandurven om te vertellen over hun werkelijke ervaringen.

Geweld tegen vrouwen, ook binnenshuis, is evenals elders in de wereld een dagelijkse werkelijkheid.

Women's Spring

Toch durft het Chinese Organisatie Comité bij het informatiemateriaal voor de deelnemers van het Forum een folder in te sluiten waarin 'Women's Spring' wordt aanbevolen. Deze crème belooft de gehuwde vrouw, wier vagina na de bevallingen niet meer de kwaliteit heeft van voordien, een totaal herstel van de 'originele vorm'. Hansun Pharmaceutical ziet het als een eer 'Women's Spring' te introduceren ter gelegenheid van de Vierde Internationale Vrouwen wereldconferentie in Beijing en wenst alle vrouwen van de wereld het beste toe vanuit 'het nieuwe tijdperk van Chinese geavanceerde technologie'!

Heilige Stoel

Latijns-Amerikaanse vrouwen op de conferentie bleken woedend over de manier waarop de Heilige Stoel, zoals het Vaticaan hardnekkig wordt betiteld, hen uit probeert te spelen tegen 'feministen uit het Noorden'. De Vaticaanse delegatieleidster Mary Ann Glendon uit de Verenigde Staten maakt ook ruim gebruik van deze strategie.

Gelegenheid om die woede onder woorden te brengen, brachten de bijeenkomsten van de organisatie 'Catholics for a Free Choice'. Christina Grela uit Costa Rica vertelde hoe deze organisatie ook in haar land is opgericht toen tijdens een bijeenkomst in 1987 over wonen en gezondheid duidelijk werd dat per jaar in Latijns-Amerika 200.000 vrouwen door abortus sterven en dat dit samenhangt met het abortusstandpunt van de katholieke kerk. "Vrijheid en verantwoordelijkheid zijn twee belangrijke punten in de christelijke traditie. Die behoren ook te gelden op het terrein van seksualiteit en reproductie. Voor seksualiteit en reproductie heeft de kerk geen dogma's. Wij zijn als katholieke gelovigen verplicht om vooruit te denken en ons bezig te houden met de toekomst. Daartoe behoren in onze tijd ook deze beide thema's.'

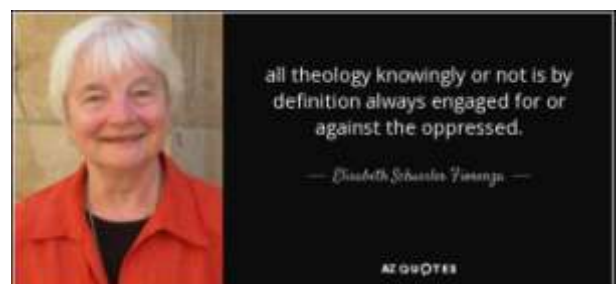
De reden waarom 'Catholics for a Free Choice' op het Forum aanwezig is en dagelijks druk bezochte workshops houdt, waarbij de organisatie zich hier vooral richt op de Latijns-Amerikaanse deelneemsters, is dat zij samen met de Stichting Onderzoek en Voorlichting Bevolkingspolitiek een petitie hebben geïnitieerd. Hierin wordt bij de Verenigde Naties aangedrongen om de VN-status van de Heilige Stoel als een stemgerechtigd 'permanent vertegenwoordiger zonder het lidmaatschap van een staat' te herzien en te veranderen in die van een 'niet gouvernementele organisatie'. Dit initiatief is ontstaan als een reactie op alles wat het Vaticaan heeft ondernomen tijdens de voorbereidende regionale bijeenkomsten voor de Wereldvrouwenconferentie en de Bevolkingsconferentie in Cairo vorig jaar. De petitie werd besproken tijdens een regionale NGO-bijeenkomst in juni. Verschillende wereldwijde netwerken waaronder WIDE (Women In Development Europe), International Women's Health Coalition DAWN, Lat-Am and Caribbean Women's Health NetWork, Women's Global Network for Re-productive Rights zegden hun steun toe en beloofden de petitie te ondersteunen. In verband met de korte verspreidingstijd voor de VN-conferentie werd afgesproken de actie die een langlopend karakter zal hebben, tijdens het Forum te starten. Christina Grela heeft goede hoop dat de huidige status van het Vaticaan op den duur niet gehandhaafd kan worden.

"Vrouwen in Latijns-Amerika, die allemaal katholiek zijn, zijn heel boos dat het Vaticaan zo'n invloed heeft op hun leven. Zij weten zelf dat ze sterk zijn en in staat voor zichzelf te beslissen. Het Vaticaan probeert, in samenwerking met verschillende fundamentalistische Arabische staten, via de VN de rechten van vrouwen te beïnvloeden door mensenrechten van vrouwen ondergeschikt te maken aan religieuze en culturele regels en gebruiken."

Niet alleen katholieke vrouwen in Latijns-Amerika zijn bij deze beweging betrokken, de hele oecumenische beweging is erin terug te vinden. "Een van onze leden is een Lutherse predikant", vertelt Grela tevreden. "De paus blijft erbij dat de enige waardigheden van de vrouw die van echtgenote en van haar moederschap zijn. Wij als vrouwen denken daar anders over."

Schüssler Fiorenza

In de Verenigde Staten, waar 'Catholics for a Free Choice' in 1973 werd opgericht en sindsdien over de hele wereld aanhangers heeft gekregen, heeft hoogleraar theologie aan de Harvard Universiteit Elizabeth Schüssler Fiorenza onlangs in bijzonder scherpe bewoordingen haar reactie gegeven

op de status van de Heilige Stoel bij de VN (zie de Bazuin, 25 augustus). Zij noemt daarin de delegatie van het Vaticaan de vertegenwoordigster van “een achterhaalde show-monarchie”, die het niettemin waagt te spreken namens “de katholieke vrouwen van de hele wereld”. Schüssler Fiorenza vindt dit des te kwalijker omdat deze katholieke vrouwen de Heilige Stoel noch gekozen noch benoemd hebben om haar waar dan ook te representeren. Sterker: katholieke vrouwen hebben de Heilige Stoel niet nodig om voor hen te spreken. “We kunnen voor onszelf opkomen, welbespraakt en ter zake kundig. En we blijven dat doen, overal ter wereld, in steeds grotere aantallen en met steeds meer theologische diepgang. Uit het werk van feministische theologen blijkt duidelijk dat het vasthouden aan de complementariteit van de seksen, aan vrouwelijk essentialisme en aan gezinswaarden, het welzijn van vrouwen en kinderen niet dient. Integendeel, het werkt hun verarming en hun uitbuiting in de hand doordat de stabiliteit van de kapitalistisch-economische samenleving erdoor wordt gesteund.”

Alle uitspraken van vrouwen tijdens het NGO-Forum in aanmerking genomen, lijken de religies in dit postmoderne tijdperk en in een geseclariseerde wereld achterhaalde systemen te zijn. Bovendien lijken ook haar grootste ‘consumenten’ (de vrouwen) zoals een Afrikaanse het uitdrukte, religies de rug toe te keren. Opvallend was het daarom dat in gezamenlijke workshops jeugdige Islamitische en Hindoestaanse vrouwen nog wel bereid bleken zich druk te maken over hun religie en de betekenis daarvan in hun leven. Maar in de workshops waarin de kerken zich presenteerden, domineerden de ouderen en was van jeugdig vuur geen sprake.